

ÖTVEN ÉVES AZ EGYETEMI SZINTŰ KÖNYVTÁROSKÉPZÉS

Az ELTE BTK könyvtártudományi tanszékének szerepe és jelentősége a hazai és a nemzetközi könyvtárügyben

Sebestyén György

Az ELTE BTK Könyvtártudományi-Informatikai Tanszéke 1999. október 20-án tudományos konferencia keretében ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját. Az alábbiakban olvasható tanulmány *Sebestyén György* ott elmondott beszédének bizonyos részleteit tartalmazza, kiegészítve olyan gondolatokkal, amelyeknek előadására az idő rövidsége miatt, akkor a szerzőnek nem volt módja. A megnyitó beszéd rövidített változatát a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 1999. novemberi száma közölte.

Fejezetek a tanszék múltjából

Bár a könyvtártudományi tanszék történetének egy-egy főbb fejezetét az utánam következők fogják részletesebben ismertetni, mégis úgy érzem, hogy bizonyos történeti utalásokat és vonatkozásokat magam sem mellőzhetek teljesen, mert csak ezek segítségével érthető meg maradéktalanul az az összefüggésrendszer, amellyel tanszékünk a globalizáció és az információs társadalom világhoz és a nemzeti és nemzetközi információs rendszerekhez kapcsolódik.

Nézzük tehát a tanszék történetének néhány fontosabb szakaszát! Az első fejezet a tanszék 1949-ben történt alapításával kezdődik. Alig 3 héttel az év kezdete előtt fogadta el az ENSZ közgyűlése az *Emberi jogok egyetemes nyilatkozatát*, amelynek 19. cikkelye kimondja, hogy „*Mindenkinek joga van a vélemény és kifejezés szabadságához. Ez a jog magában foglalja annak szabadságát, hogy véleménye miatt senkit se zaklathassanak, továbbá bármilyen eszközzel és határookra való tekintet nélkül, mindenki tájékozódhasson és tájékoztasson, eszmé-*

ket megismerhessen, információkat és eszméket terjeszthessen.” (Kiemelés tőlem: S. Gy.) Ebben a cikkelyben már világosan kivehetők mind a globalizáció, mind az információs társadalom legfontosabb kritériumai. Megjegyzendő, hogy hazánk a szovjet blokk másik 5 országával együtt, tartózkodott a fenti nyilatkozat megszavazásától, de ne feledjük, hogy akkor 1949-ben, a fordulat éve állt előttünk.

Tanszékünk történetének következő nagy fejezete 1956-ban kezdődött, *Kovács Máté* tanszékvezetői kinevezésével. A tanév első hetei rendszerint minden ősssel gyorsan telnek el, így volt ez az 1956/57-es tanévben is, és máris október közepén járunk. Akkor szokták kihirdetni a Nobel-díjakat odaítélő bizottságok a döntésüket. Az 1956. évi fizikai Nobel-díj győztesei – *William Shockley*, *John Bardeen* és *Walter Houser Brattain* – a nagy kitüntetést a félvezetéssel kapcsolatos kutatásaikért és a tranzistorok feltalálásáért kapták. Mint tudjuk, a tranzistor a jóval nagyobb méretű elektroncső helyébe lépett és a mikro-miniatűr elektronikus alkatrészek előfutára volt. Azt, hogy a mikro-miniatűr elektronika milyen főszerepet játszik a mai számítástechnika fejlettségében és különösképpen a személyi számítógépek technológiájában, úgy érzem, nem kell hangsúlyoznom. Az említett Nobel-díjas fizikusok egyike 1956-ban azt is nyilatkozta, hogy megemelné a kalapját az előtt a mérnök előtt, aki képes lenne egy töltőtollhegy nagyságú elektronikus információhordozón elhelyezni az *Encyclopaedia Britannica* valamennyi kötetének tartalmát. Ma már elmondhatjuk, hogy a CD-ROM lemezek igen jól betöltik a töltőtollhegynek szánt, akkor elképzelhetetlennek tűnő szerepet.

1956 utolsó hónapjai hazánk történetének legtragikusabb fejezeteihez tartoznak, az akkor elszenvetett üldöztetések a könyvtártudományi tanszék

egy hallgatóit sem kímélték, sőt volt egy hallgató, aki életével fizetett az idegen csapatok iránt tanúsított ellenállásáért. A tragikus évet rendkívül nehéz év követte, és bár az egész világ figyelemmel kísérte Magyarország sorsának alakulását, 1957 októberében az érdeklődés háttérbe szorultunk, mivel e hó 4-én bocsátották fel a világ első műholdját, a Szputnyikot, amely a hidegháborús propaganda-harc egyik jelentős eseménye volt, de ugyanakkor kiemelkedő és tartós tudományos és technikai vívmányt jelentett az emberiség számára. Ki gondolt volna 1957-ben a műholdas távközlés mai teljesítményére, arra, hogy 42 év alatt 25 000-nél is több műholdat helyeztek röppályára, s e műholdak teljesítménye nélkül sem az információs szupersztrádák, sem az, amit globalizációnak hívunk, egész egyszerűen létre sem jöhetett volna.

Tehát, egy évvel Kovács Máté hivatalba lépése után, a szovjetek fellőtték az első műholdat, és egy évvel Kovács Máté halála előtt, 1971-ben az UNESCO Párizsban megrendezte az első UNISIST kormányközi konferenciát. Az ott elfogadott *World Science Information System* gondolata nem más, mind az információ globalizációjának és az információs társadalmak világhálózatának a legelső, legfrappánsabb kormányközi szintű politikai és szakmai megfogalmazása, és a megvalósítására tett jelentős kísérlet, amelynek egyes rendszerei ma is példás sikerrel működnek. Kovács Máté utódai is igyekeztek az egyre jobban fejlődő nemzetközi könyvtári világ felé nyitni.

Az utóbbi tíz év hatása a tanszék működésére

Tanszékünk történetének harmadik paradigmaváltó szakasza 1986-ban, *Fülöp Géza* tanszékvezetővé

* A Könyvtártudományi tanszék *Nyitott napok* c. rendezvényén eddig ismeretlen részletek kerültek napvilágra az 1956-ban elhurcolt és nyomtalanul eltűnt *Füzékly István* könyvtár szakos hallgatóról. Elhangzottak megszívlelendő javaslatok is, amelyek emléktábla felállítását, valamint egyéb kegyeleti intézkedések megtételét szorgalmazták.

választásával veszi kezdetét. 1988-ban megjelenik magyar fordításban is *Yoneji Masuda: Az információs társadalom mint posztindusztriális társadalom* c. műve, melyben a globalizált világ képét vázolta fel. 1989-ban a világtörténelem váratlan és máig meghatározó fordulata következik be, amelyet a Berlini Fal november 9-én megkezdett lebontása szimbolizál. Habár azóta már 10 év telt el és egy negyedév sincs hátra az ezredfordulóig, mégis úgy érzem, hogy ami az elmúlt évtizedben történt, az nemcsak a múlthoz tartozik, hanem képviseli a jelenünket alakító legfontosabb erőket és viszonyokat is.

Azokból a fejleményekből, amelyek a kilencvenes évek elején mentek végbe és még ma is erősen hatnak, két tényezőre érdemes odafigyelni:

1. A demokratikus jogállam és az információs társadalom kialakulása és fejlődése Magyarországon.
2. Az előzőek közvetlen hatása egyrészt a magyar felsőoktatásra, másrészt hazánk könyvtárügyére és könyvtári rendszerére.

Mivel a fentiekől elválaszthatatlan az egyetemi könyvtárosképzés kérdése, ezért a továbbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy ebben a képzésben milyen jelentőséggel bír tanszékünk.

Nézzük meg először a demokratikus jogállam és az információs társadalom fejlődését Magyarországon.

Bizonyára sokan ismerik közülünk a FID 48. konferenciájának tavaly publikált, angol nyelvű kötetét, a *Globalization of Information. The Networking Information Society* címűt. A kötetben különösen érdekes *Nick Moore*, a londoni Policy Studies Institute tudományos főmunkatársának tanulmánya, amely az információs társadalmak információpolitikáiról szól.¹ A szerző kitér mindazokra a mélyreható változásokra, amelyek az új informatikai és távközlési technológiák hatására jönnek létre és meghatározó szereppel bírnak akár az egyének életében, akár pedig a különböző szervezetek, ill. magának az államnak a működésében. A kibontakozó információs társadalom alapvetően átalakítja nem-

csak élet és munkakörülményeinket, de gyökeres változásokat hoz az állam és az állampolgárok viszonyában is, emellett megváltoztatja a termelés és a kereskedelem természetét, sőt, képes újjáteremteni a nagy kultúrák évszázadok óta megszokott arculatát is.

Nick Moore a radikális változások okát az információs társadalom megjelenésében látja, de mi magyarok az elmúlt évtizedekben ezeket a változásokat egészen más okból, nevezetesen a rendszerváltás keretében is átéltük, és nézetem szerint a rendszerváltás és az információs társadalom egymással kombinálódó hatásmechanizmusai esetenként a drámai változások egész lavináját zúdíthatják a társadalomra. Ez a sajátosan összetett hatásmechanizmus az, amely óriási felelősséget ró az információval foglalkozó szakmákra, melyek között egyre fontosabb és meghatározóbb szerepet kap a könyvtáros. A könyvtáros szerepe a magyar társadalomban egyre fontosabb, és ezzel szoros összefüggésben megállapítható, hogy a hazai könyvtárosi szakma státusza és presztízse felszálló ágban van.

A könyvtáros szerepe és a könyvtárosképzés feladatai az információs társadalomban

Az információs társadalomban egyre fontosabb és meghatározóbb szerepet kap a könyvtáros. Az a könyvtáros, akinek képzése a mi kezünkben van, és ezt a tényt, nem lehet elégszer és eléggé hangsúlyozni. A múltban a könyvtáros a könyvek őre és védelmezője volt, s ezt a szerepét néha túlzásba is vitte. A most formálódó információs társadalomban, ezt az őrző-védő attitűdöt maradéktalanul kiéllelheti, de nemcsak a könyvekre, hanem a kultúra legteljesebb egészére vonatkoztatva is.

Fölvetődhet a kérdés, miért hangsúlyozom ennyire a kultúra védelmének fontosságát. Azért, mert úgy látom, hogy az a végkifejlet, amelyben az informáci-

ős társadalom vagy áldássá vagy átokká válik, mindenek előtt attól függ, hogy miként viszonyul a kultúrához, azaz mit tud kezdeni a kulturális örökséggel és hogyan alakítja, fejleszti, ápolja a jelen kultúráját. Ez annyira izgalmas és sokrétű kérdés, hogy könyveket lehetne írni róla. Többen éltek is ezzel a lehetőséggel, köztük *Rózsa György*, aki a legdirektebb módon elemzi a kulturális örökség és az információs társadalom viszonyát. A könyv külön érdekessége, hogy *Fejtő Ferenc* írt hozzá előszót, aki a tőle megszokott lényeglátással foglalja össze a szerző legfontosabb gondolatait, amiből most idéznék:

„Az informatikai forradalom nemcsak a gazdasági növekedésnek, hanem a művelődés terjesztésének is hatalmas lendületet adhat. De *Rózsa György* figyelmeztet a számítógépesítés misztifikálásának veszélyére is. Arra, hogy megnöveli a politikai, ideológiai, kereskedelmi manipuláció lehetőségeit, és ugyanakkor csökkenti az emberek közti közvetlen, személyes, társas érintkezést, atomizálhatja a társadalmat. Amit az információs, kommunikációs technikák az ismeretterjesztés érdekében előmozdíthatnak, az csak akkor lehet pozitív, ha az emberek önálló gondolkodásra és szellemi aktivitásra való nevelését is elősegítik.”
Fejtő később még mindehhez hozzáfűzi, hogy „*célünk tehát egy informatikával integrált humanista társadalom.*”²

Ezeket a nézeteket tanszékünk is messzemenően osztja és mind a nevelés, mind pedig az oktatás területén igyekszünk maximálisan megvalósítani. A kommunikációs ismeretek, szellemi tréningek mint nevelési eszközök is nagy szerepet kapnak nálunk, annak érdekében, hogy hallgatóink egy felhasználóbarát információs társadalom élharcosai lehessenek. Ami pedig a humanista társadalomnak az informatikával való integrációját illeti, ennek oktatásához optimális feltételeket biztosít az a helyzet, hogy a Bölcsészettudományi Kar keretében működünk.

Ahogy az információs társadalom a kulturális örökség nélkül az apróhirdetések és reklámok tömegek feletti korlátlan uralmát eredményezné, a globalizáció, ha nem vállalja fel a szociális és emberi problémák teljességét, akkor még valamilyen totalitárius rendszerbe is átmehet. Nagyon ébernek kell lennie minden kultúrát szerető és támogató erőnek, és ebben óriási felelőssége van a könyvtárosképző intézményeknek, de különösen a mi tanszékünknek, amely mint erre az imént is utaltam, a Bölcsészettudományi Kar keretei között működik.

A fentiekből fakadó feladatok tehát óriási pedagógiai felelősséggel járnak, ugyanakkor egy percig sem hihetjük, hogy ennek vállalásával valamiféle szívességet tennénk a társadalomnak, hiszen mindez a felelősség nekünk, könyvtárosoknak és közgyűjteményi szakembereknek törvény által előírt kötelességünk is. Mert hogyan is kezdődik az 1997. évi CXL. törvény? Úgy, hogy *törvény a kulturális javak védelméről*. Eleinte én is sajnáltam, hogy nincsen kizárólagos könyvtári törvényünk, később ez a szemlélet a kulturális javak védelméről, számomra is megnyugtató és elfogadható lett. Egyébként a törvénytervezet kidolgozását irányító *Skaliczki Judit* a szakajtóban is megnyugtató bennünket, hogy az eredeti, önállóan szánt könyvtári törvénytervezet hiánytalanul, egy az egyben bekerült a nagyobb területet átfogó törvényünkbe.

Az információs társadalomról a törvény rendkívül tömören és korszerűen fogalmaz: „Az *információs társadalom és a demokratikus jogállam működésének alapfeltétele a könyvtári rendszer, amelyen keresztül az információk szabadon, bárki számára hozzáférhetőek. A könyvtári ellátás fenntartása és fejlesztése az állampolgárok és a társadalom egésze szempontjából szükséges, a könyvtári és információs szolgáltatás állami fenntartása stratégiai jelentőségű.*”³

Ez olyan új és korszerű szemlélet, amelyet a legteljesebb mértékben igyekszünk hallgatóinknak is át-

adni, mert csak ennek birtokában lesznek képesek arra, hogy az elkövetkezendő évtizedben munkájukat a 21. század elvárásainak megfelelően végezzék.

Nem túlzás azt állítanom, hogy a törvény elfogadásával új korszak kezdődött a magyar könyvtárügyben, elsősorban azért, mert sikerült az ország jelenlegi gazdasági rendszeréhez alakítani a könyvtárak finanszírozási rendszerét is. Nem akarom Raimondo Montecuccoli tábornagy híres mondatát, hogy „Mi kell a háborúhoz? Pénz, pénz és pénz” a könyvtárakra is kiterjeszteni, de az a véleményem, hogy a kulturális élet szereplőinek is alkalmazkodniuk kell a piactudományok pénzügyi viszonyaihoz. Sajnos, ez az alkalmazkodás nem történt meg idejekorán, ami áldatlan állapotokhoz vezetett.

„Az írásmesterségeknek mindenek előtt gazdaságilag-szervezetileg kell rehabilitálódniuk” - írta Rózsa György 1995-ben⁴ majd nézetének részletes kifejtését így zárja le: „Gazdasági eszközökkel kulturális cél, ebben lehetne összefoglalni a javaslatokat.”⁵

A fenti javaslatok és más hasonló törekvések megvalósítása 1995-ben sajnos, komoly akadályokba ütközött, elsősorban abból adódóan, hogy akkor még az 1976. évi könyvtárakról szóló törvényerejű rendelet volt érvényben. Mi volt a baj ezzel a rendelettel kapcsolatban? Megint idézem Skaliczki Juditot, akinek széles körben ismertté vált az a szókimondó és lényegre tapintó megjegyzése, amely szerint *„Az 1976. évi törvényerejű rendelet igen sok mindent tartalmazott a könyvtárakról, egyetlen dologról azonban szót sem ejtett. Arról, hogy miből lehet fenntartani és fejleszteni őket.”⁶*

Be kell látnunk, hogy a fenntartás és fejlesztés feltétel- és eszközrendszere nemcsak a régi rendelethől hiányzott, de ezzel összefüggésben hosszú ideig nem kapott megfelelő súlyt a felsőfokú könyvtárosképzés tananyagában sem. Tanszékünk jelentőségét abban is látom, hogy az utóbbi években az általunk nyújtott képzés egyre több területére vonulnak be a gazdasági összefüggésekre vonatkozó ismeretek. Bármilyen meglepőnek hangzik is, éppen

ezek a gazdasági összefüggések inspirálnak a legintenzívebben könyvtári fogalmi rendszerünk további finomítására, pontosítására, sőt esetenként revíziójára. Mert a pénzzel csak úgy lehet jól gazdálkodni, ha a legkisebb részletekig meg tudjuk magyarázni mind magunknak, mind pedig a fenntartóknak, hogy pontosan mire kell az általunk igényelt pénz. Ehhez kristálytisza fogalmakra és logikára van szükség és bizony sokszor a legszebb szakmai koncepciókból is szertefoszló légvárak lesznek, ha nem vagyunk képesek gyorsan és precízen definiálni stratégiai és rövidebb távú célkitűzéseinket.

Pontosan ezt a törekvést szolgálja a könyvtári törvény, mert a kristálytisza fogalmi rendszer kidolgozását azzal kezdi, hogy a jog nyelvén és a törvény által adott jogok és kötelességek kontextusában definiálja azt, hogy mi a könyvtár. Ennek korszakalkotó fontosságát és gyakorlati hasznosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Jól jön ez mindnyájunknak, de mindenek előtt a vizsgáztató tanárnak, mert leegyszerűsíti a számonkérést: az a diák ugyanis, aki a könyvtár öt ismérvét tudja felsorolni, az ötöst kap, aki négyet, az négyest, stb. Persze a tréfát félretéve, a törvényi definíció arra is jó, hogy azokat is le lehessen vizsgáztatni, számon lehessen kérni, akik az állami vagy az önkormányzati szférában partnereink a könyvtárak működtetésében. Mit jelent ez konkrétan? Azt, hogy az a fenntartó, aki nem teljesíti fenntartási kötelezettségeit vagy másra próbálja használni a könyvtár pénzét, sőt akár a könyvtár helyiségeit vagy berendezési tárgyait, egyértelműen csak veszíteni fog, mivel az általa elhanyagolt könyvtár nem fog megfelelni a könyvtárak törvény által definiált kritériumainak és ezért le is kerül a könyvtárak hivatalos jegyzékéről. Az információs társadalom és a demokrácia fejlődése előbb-utóbb rákényszeríti a fenntartót a könyvtára rehabilitálására, de ezért már dupla-tripla árat, nagyon keserves tanulópénzt kell fizetnie.

Végső konklúzióm a könyvtári törvény és a globális információs társadalom kapcsán: a képzésben

betöltött szerepünk, jelentőségünk súlya csak akkor őrizhető meg, ha maradéktalanul vállaljuk mindazoknak a gyakorlati tennivalóknak és elméleti összefüggéseknek az oktatását, amelyek a könyvtári törvénnyel, ill. a segítségével működő magyar könyvtári rendszerrel kapcsolatosak. Ez pedig elválaszthatatlan a világban szakadatlanul fejlődő globális információs társadalomtól, ami hazánk esetében elsősorban Nyugat-Európa vonatkozásában a legaktuálisabb.

A tanszék nemzetközi kapcsolatai

Tanszékünknek régi partnere az Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központja, egyik volt hallgatónk, *Koreny Ágnes*, az Európai Unió budapesti képviselőjének lett a munkatársa, és mint az MKE frissen megválasztott főtitkára sokat tesz a könyvtári és információs programokért, tanszékünk pedig igyekszik mériteni a fenti kapcsolatokból. A könyvtári tanszék teljes mértékben tudatában van annak, hogy a magyar könyvtárügy milyen jelentős szerepet kezd betölteni az integrálódó európai könyvtárügyben. Ez az eredmény ebben a vonatkozásban is, a közép-európai régió élmezőnyének legelőkelőbb pozíciójába helyez bennünket. A siker okát egyrészt abban látom, hogy létezik a magyar könyvtáros társadalomnak egy kellő nyelvtudással, megfelelő szakmai felkészültséggel rendelkező rétege, amely képes alkalmazkodni a nemzetközi könyvtárügy új trendjeihez. A siker másik oka nézetem szerint az, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának könyvtári osztálya gőzerővel hajtotta és hajtja előre az EU-integrációval kapcsolatos jogharmonizációs kötelezettségek teljesítését és ösztönzi a kooperációs projektekből való részvételt. Erőfeszítéseiket átütő sikerek koronázták, hiszen az Európai Unió 4. Kutatási és Technológiai Fejlesztési Keretprogramjában, amely 1994-től a múlt év végéig tartott, csak egyetlen tár-

sult ország, Magyarország számára nyitották meg a MEDIA II. programot, amelynek célja az európai audiovizuális információ fejlesztése volt. Ennél is nagyobb öröme ad okot, hogy a 4. keretprogramban elért sikereink alapján már teljes körű részvételi lehetőséget kaptunk az 1999-2003. közötti 5. keretprogramban, amely a felhasználóbarát információs társadalom létrehozására irányul. Az Európai Unió kapcsolatok mellett a könyvtári osztály sokoldalú és elmélyült szakmai együttműködést épített ki az Európa Tanács kultúrpolitikai szervezeteivel is. Ezekből a kapcsolatokból több szempontból is tud profitálni a magyar könyvtárügy: egyrészt abból, hogy a kelet-európai régióból az NKÖM képviselőjének elsőként sikerült képviselnie az Európa Tanácsban az újfajta, európai szintű törvénykezési koncepció gondolatát, amely komoly kultúrpolitikai áttörésnek tekinthető, másrészt pedig könyvtári törvényünkben nagyon szépen és világosan nyomon lehet követni az Európa Tanács könyvtárpolitikai koncepciójának fő trendjeit.⁷

A kapcsolatépítés olyan meglepő gyorsasággal ment végbe, hogy tanszékünk gondban van ezeknek az eredményeknek a gyors adaptálásával. Hangsúlyoznom kell, hogy az EU-projektekben kivívott pozíciókból számos új oktatási feladat is következik, melyeknek felvállalása a könyvtárosképzés elsődleges kötelessége.

A tanszék működése napjainkban

Az eddigiekben megpróbáltam képet rajzolni arról, hogy miben látja tanszékünk saját szerepét a könyvtárosképzésben a nemzetközi és a hazai könyvtárügy alakulásával összefüggésben.

Néhány szót még szólnék arról, mit tesz tanszékünk annak érdekében, hogy az idáig ismertetett célkitűzéseket az egyetemi oktatás mindennapi életében is szem előtt tartsa, minél sikeresebben megvalósítsa.

Nem mindenben ideális, de többnyire tisztos feltételek és körülmények között működik tanszékünk. Azt, hogy van egy jó alapunk, ami még mindig kitart, *Fülöp Gézá*nak köszönhetjük, aki olyan tragikus hirtelenséggel hagyott bennünket itt a tavalyi évben, a tanszék fennállásának 49. évében. Talán a tiszteletére kiadott emlékkönyv, ha csekély mértékben is, egy kicsit idevarázsolja közénk.

Fülöp Gézának, a filológusnak és könyvtörténésznek elévülhetetlen érdemei vannak abban, hogy maximálisan profitálva a TEMPUS programból, megteremtette tanszékünk informatikai és telekommunikációs infrastruktúráját, átköltöztetve a tanszékét a Múzeum körútra. A TEMPUS-ra valóban illett Fülöp Géza szellemes szójátéka: „Qui habet TEMPUS, habet vitam”. A TEMPUS kezdetekor tanszéki költségvetésünk évi 40.000 Ft, azaz 750 DM volt, viszont amikor 1991-ben elkezdődött a projekt végrehajtása, akkor évente legkevesebb 90.000 DM-t, azaz akkori árfolyamon mintegy 4 és fél millió forintot, költségvetésünknek tehát több mint 110-szeresét lehetett és kellett gépekre és programokra elköltenünk. A hároméves fejlesztés előtt összesen két számítógéppel, a fejlesztés végén pedig két számítógépes laborral és 40 géppel rendelkezünk, amelyeknek összértéke meghaladta akkori áron a 17 millió forintot. Az oktatói mobilitásra mintegy 7,4 millió, a hallgatói mobilitásra pedig 8,2 millió forintot költhettünk 3 év alatt, ami azt eredményezte, hogy 50 hallgató tölthetett el átlagosan másfél hónapot külföldi szakmai gyakorlaton. Meg kell említenem a TEMPUS keretében kidolgozott nagyszabású tantervfejlesztést is, amelynek eredményeként tanterveink mintegy 65%-ban egyeznek meg a nyugat-európai tantervekkel.⁸

Az 1993-ban a befejeződő TEMPUS programunk sikereit ünnepelve valamennyi kollégánk átvette Fülöp Géza kezéből a TEMPUS emlékérmét, a jeles kitüntetés azonban egyikünket sem inspirált arra, hogy visszavonuljunk és a babérjainkon pihenjünk. Hamarosan következett a folytatás, amelyben

a fő húzóerő szerepét most a Szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtári – Informatikai Tanszéke vette át, ahol alapos előkészületek után 1995-ben nyújtották be azt a PHARE pályázatot, amelyre 1996 és 1998 között mintegy 105 ezer ECU támogatásban részesültek. A projekt célja az volt, hogy oly módon adaptálja a vezető EU-beli képzőintézmények posztgraduális információmenedzsment programjait, hogy azok megfeleljenek mindazoknak a magyarországi igényeknek, amelyek az ipar, a kereskedelem és a szolgáltatások fejlesztését, modernizálását célozzák. Ez a PHARE projekt nemcsak témája miatt, de a keretében kibontakozó széles körű tanszéki együttműködést tekintve is modell értékűnek bizonyult. A PHARE programban messzemenően hasznosíthattuk mindazokat az információmenedzsment tananyagainkat és tapasztalatainkat, amelyeket a korábbi TEMPUS során, elsősorban a holland kollegáktól vettünk át. Úgy látom, hogy különösen a tananyagfejlesztés területén volt a PHARE pályázat eredményes, amelynek igen jól áttekinthető táblázatos összefoglalóját nyújtja *Pálvölgyi Mihály* beszámolója a Könyv, Könyvtár Könyvtáros 1999. 6. számában.⁹ A tavaly befejeződött pályázatot a brüsszeli szervek is nagyra értékelték.

A fentiek ismeretében talán nem árt, ha összefoglalom tanszékünk legfontosabb célkitűzéseit, amelyek a fentebb vázoltak összefüggésrendszerébe illesztve meggyőzik Önöket, hogy igyekszünk megtalálni a leghelyesebb utat és azon kívánunk járni.

Az ELTE BTK Könyvtártudományi és Informatikai Tanszéke szerint az egyetemi könyvtárosképzés általános célja az, hogy a könyvtár- és információtudomány területén olyan magasan kvalifikált, széles körű műveltséggel és értelmiségi felelősségtudattal rendelkező szakembereket képezzen, akik képesek

- ☒ könyvtári és információs munkára,
- ☒ a könyvtári és információs intézmények vezetésére, a munka szervezésére és irányítására,

- ☞ döntések előkészítésére és azok meghozatalára,
- ☞ aktív szerepet betölteni a hazai és a nemzetközi tudományos kutatásban és fejlesztésben.

Célunk az, hogy a képzés során a hallgató sajátítsa el olyan ismereteket, amelyek

- ☞ részletesen bemutatják a könyv és a könyvtár szerepét és történeti jelentőségét a társadalomban, a tudományban és a művészetekben, valamint a gazdasági és a politikai életben,
- ☞ képessé teszik a kommunikációs folyamatok elméletének megértésére és az információközvetítésben való gyakorlati alkalmazására,
- ☞ megismertetik a klasszikus és új típusú dokumentumok és dokumentum-gyűjtemények menedzselésével, ideértve az információhordozók típusait, a különböző elemzési technikákat, a dokumentumok formai és tartalmi feltárásának szabályait és gyakorlatát, valamint a gyűjtemények építését, szervezését és a dokumentumok közvetítését,
- ☞ segítségével elsajátítja az általános és szakirodalmi tájékoztatás elméleti alapjait, forrásait, eszközeit és módszereit, ideértve a tájékoztatás klasszikus formáit, és a számítógépes információs rendszereket is,
- ☞ felkészítik a számítástechnika, az adatbázis-építés, a könyvtárgépesítés technikáinak komplex, készségintű alkalmazására,
- ☞ alkalmassá teszik a könyvtári és információs intézmények vezetésére, menedzselésére; a munka tervezésére, szervezésére, irányítására és ellenőrzésére,
- ☞ tudatosítják benne meghatározó szerepét a nemzetközi globalizációs információs társadalomban, az Európai Unióhoz való csatlakozási folyamatban a szükséges etikai és jogi ismeretek birtokában.

Úgy érzem, hogy célkitűzéseinknek az iménti felsorolása egyben összegezőként is szolgálhat, ugyanakkor egy belső hang azt mondja, hogy még nem fejezhetem be, még nem vagyok kész. Nyomasztó érzés, ha az ember úgy érzi, nem készült el a kötelességével. Erről *Sallai István* egyik mondása jut az eszembe, amit Futala Tibor idézett fel, amikor utalt Sallainak egy 1977-es interjúban tett kijelentésére: „*sohasem éreztem magam késznek*”. Tökéletesen egyetérték Futala Tiborral, aki úgy summázta ezeket a szavakat, hogy „*ez volna az az életérzés, amelyet szakmánk gyakorlása közben ki kellene magunkban fejleszteni.*”¹⁰ A kifejlesztés talán már kezd sikerülni...

Jegyzetek

1. MOORE, Nick: Policies for an information society. FID. 48th Conference and Congress. Globalization of Information. The Networking Information Society. The Hague, 1998. pp. 19.–25.
2. RÓZSA György: Kulturális örökség és információs társadalom. Bp. 1995. pp. 8–9.
3. Ld. a törvény, bevezető rész, 2. bekezdés
4. RÓZSA György: Kulturális örökség és információs társadalom. Bp. 1995. 66.p.
5. IBID, 63.p.
6. „Nemcsak a fenntartás, de a fejlesztés lehetőségeit is biztosítja.” Beszélgetés a törvényről dr. Skaliczki Judittal, az MKM Könyvtári Osztály vezetőjével. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1997. 9. sz. 35. p.
7. SKALICZKI Judit: A hazai könyvtárügy az integrálódó európai könyvtárügyben. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1999. 4. sz. 7. p.
8. Az idézett adatokat és további részleteket ld. FÜLÖP Géza: A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár-tudományi-Informatikai Tanszékének TEMPUS kapcsolata. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1993. 11. sz. pp. 34-38.
9. PÁLVÖLGYI Mihály: Az információmenedzsment Phare projekt (1996-1998) és tanulságai. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1999. 6. sz.
10. FUTALA Tibor: „Sohasem éreztem magam késznek”. Emlékezés a húsz éve halott Sallai Istvánra. In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1999. 2. sz. pp. 43–45.